

Odpowiedzialność skarbu państwa za niezwrócenie się przez polski sąd z pytaniem prejudycjalnym do TSUE lub niewstrzymanie się z wydaniem rozstrzygnięcia do czasu rozpoznania takiego pytania zadanego przez inny sąd – na przykładzie sprawy dotyczącej proporcjonalnego zwrotu prowizji przy wcześniejszej spłacie kredytu (C-383/18)

DOI: 10.53024/5.3.43.2021

MATEUSZ PÓLTORAK*

STRESZCZENIE

Przedmiotem analizy jest praktyczne omówienie podstaw prawnych odpowiedzialności Skarbu Państwa za działalność sądów polegającą na niewstrzymaniu się z rozpoznaniem sprawy do momentu wydania wyroku przez TSUE w sytuacji, gdy inny sąd skierował pytanie prejudycjalne związane z przedmiotem rozpoznawanej sprawy (na konkretnym przykładzie zaistniałym w orzecznictwie sądów powszechnych). Autor przytacza okoliczności faktyczne dotyczące zadanego pytania prejudycjalnego i towarzyszącej temu sytuacji orzeczniczej w Polsce. Omawia również orzecznictwo europejskie i krajowe dotyczące poruszanej tematyki, w szczególności relację przepisów krajowych do norm prawa wtórnego UE. Rozważa też zagadnienia dotyczące wykluczenia możliwości zastosowania art. 417¹ § 2 zdanie pierwsze k.c., omawia przesłanki z art. 417 § 1 k.c., dokonuje subsumcji okoliczności dotyczących działalności sądów w sprawach zwrotu prowizji przy wcześniejszej spłacie kredytu pod konkretne przesłanki odpowiedzialności Skarbu Państwa.

Słowa kluczowe: pytanie prejudycjalne, TSUE, koszty kredytu

* Mgr Mateusz Półtorak, absolwent KSSiP – V rocznika aplikacji sędziowskiej, asesor sądowy w VIII Wydziale Gospodarczym Sądu Rejonowego Lublin-Wschód w Lublinie z siedzibą w Świdniku.

WSTĘP

W materiale prasowym *Dlaczego warto czekać na odpowiedź TSUE?*¹ przedstawiłem zagadnienie odpowiedzialności Skarbu Państwa za niewstrzymanie się w rozpoznaniu sprawy przez sąd powszechny w przedmiocie roszczenia o zwrot części prowizji bankowej w przypadku wcześniejszej spłaty kredytu – z uwagi na zadanie przez inny sąd pytania prejudycjalnego co do zakresu kosztów kredytu, które winny być zwrócone konsumentowi². Wspomniane zagadnienie przedstawiłem w kontekście orzecznictwa TSUE z pominięciem podstaw prawnych odpowiedzialności Skarbu Państwa obowiązujących na gruncie polskich przepisów prawa powszechnie obowiązującego.

Wobec czego, niniejszy artykuł stanowi uzupełnienie przedmiotowego zagadnienia o właściwe przepisy prawa polskiego. Zaznaczyć przy tym należy, że przedstawione zasady odpowiedzialności mogą dotyczyć jedynie spraw, w których sąd drugiej instancji, wiedząc o zadanym pytaniu prejudycjalnym, zignorował ten fakt i wydał prawomocny wyrok oddalający powództwo, a tym samym uznał, iż konsumentowi nie przysługuje prawo do proporcjonalnego zwrotu prowizji.

Z uwagi na powyższe niniejszy artykuł ma na celu dokonanie subsumcji rzeczywiście zaistniałej, specyficznej sytuacji powstałej w orzecznictwie polskich sądów powszechnych. Jako orzecznik i autor pytania prejudycjalnego w sprawie prowadzonej przed TSUE pod sygnaturą C-383/18 na bieżąco śledziłem i byłem informowany, głównie drogą służbową, o sytuacji zaistniałej w orzecznictwie sądów powszechnych, w szczególności wyrażającej się w ignorowaniu przez niektóre sądy faktu zadania pytania prejudycjalnego. Z informacji uzyskanych od pełnomocników stron występujących w takich sprawach wiem, że przygotowują oni lub wnieśli już pozwy przeciwko Skarbowi Państwa za wydanie prawomocnych wyroków oddalających roszczenia konsumentów o proporcjonalny zwrot prowizji, a tym samym problem przedstawiony przeze mnie w niniejszym artykule może zyskać status powszechności w orzecznictwie polskich sądów.

W moim przekonaniu zaistniała sytuacja była wyjątkowa z uwagi na kilka powodów. Po pierwsze, pytanie prejudycjalne dotyczyło wykładni przepisu prawa materialnego³, który miał kluczowe znaczenie dla rozstrzygnięcia spraw o pro-

¹ „Gazeta Prawna” z 23.05.2019 r., <https://prawo.gazetaprawna.pl/artykuly/1413838,dlaczego-warto-czekac-na-odpowiedz-tsue.html>.

² Pytanie prejudycjalne dotyczyło wykładni art. 16 ust. 1 dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2008/48/WE z dnia 23 kwietnia 2008 r. w sprawie umów o kredyt konsumencki oraz uchylającej dyrektywę Rady 87/102/EWG (Dz. Urz. UE. L Nr 133, str. 660, ze zm.), implementowanego do polskiego porządku prawnego przez art. 49 ust. 1 ustawy z dnia 12 maja 2011 r. o kredycie konsumenckim (Dz. U. z 2016 r. poz. 1528, ze zm.; dalej: ustawa o kredycie konsumenckim).

³ Art. 49 ust. 1 ustawy o kredycie konsumenckim.

porcjonalny zwrot prowizji w przypadku wcześniejszej spłaty kredytu. Po drugie, obowiązek pełnej harmonizacji ustanowiony w dyrektywie unijnej, implementowanej na grunt polski poprzez ustawę o kredycie konsumenckim – zakazywał państwu członkowskiemu utrzymywania i wprowadzania przepisów krajowych innych niż ustanowione w tej dyrektywie. Po trzecie, w orzecznictwie i doktrynie w Rzeczypospolitej Polskiej przedstawiane były dwie odmienne wykładnie art. 49 ust. 1 ustawy o kredycie konsumenckim. Po czwarte, z uwagi na to, że część sądów powszechnych rozpoznających sprawy o proporcjonalny zwrot prowizji miała wiedzę o zadanym pytaniu prejudycjalnym dotyczącym tej tematyki, a mimo to uznała ten fakt za nieistotny dla rozstrzygnięcia.

Przedmiotowy artykuł ma na celu również zwrócenie uwagi na istotność i znaczenie pytań prejudycjalnych, możliwe konsekwencje ich zignorowania, w tym przedstawienie możliwej odpowiedzialności Skarbu Państwa za działalność sądu, który zignorował fakt toczącego się postępowania przed TSUE w przedmiocie zadanego pytania prejudycjalnego. W dalszej części opracowania wskażę przyczyny i powody, dla których, pomimo że sama możliwość odpowiedzialności Skarbu Państwa w powyższym zakresie nie jest kwestionowana, to jej praktyczne dochodzenie przed sądami polskimi może przynieść wiele trudności.

Walor naukowy niniejszego opracowania przejawia się również w praktycznym podejściu do odpowiedzialności Skarbu Państwa za naruszenie przepisów prawa unijnego w zakresie pytania prejudycjalnego. Artykuł stanowi bowiem próbę zakwalifikowania konkretnych okoliczności faktycznych pod przepisy prawa polskiego w kontekście ogólnej tezy przyznanej przez TSUE odnośnie możliwej odpowiedzialności państwa członkowskiego za niezadanie pytania prejudycjalnego. Zauważyć należy, że w orzecznictwie sądów powszechnych autor opracowania nie spotkał się ze sprawą odpowiedzialności Skarbu Państwa za niewstrzymanie się z rozpoznaniem sprawy do momentu rozstrzygnięcia przez TSUE pytania prejudycjalnego zadanego przez inny sąd.

I. OKOLICZNOŚCI FAKTYCZNE SPRAWY

Przed przystąpieniem do analizy prawnej przedstawionego problemu, w celu pełniejszego jego zrozumienia należy przytoczyć najważniejsze okoliczności faktyczne dotyczące sprawy prowadzonej przez TSUE pod sygnaturą C-383/18.

Ustawa o kredycie konsumenckim weszła w życie 18.12.2011 r. Zgodnie z art. 49 ust. 1 tej ustawy – w przypadku spłaty całości kredytu przed terminem określonym w umowie całkowity koszt kredytu ulega obniżeniu o te koszty, które dotyczą okresu, o który skrócono czas obowiązywania umowy, chociażby konsument poniósł

je przed tą spłatą. Przepis ten stanowił przeniesienie na grunt polskiego porządku prawnego treści art. 16 ust. 1 dyrektywy unijnej⁴.

Na tle treści tych przepisów w orzecznictwie sądów powszechnych powstał spór co do zakresu kosztów, które winny ulegać obniżeniu (zwrotowi konsumentowi) w przypadku wcześniejszej całkowitej spłaty kredytu⁵. W tym miejscu jedynie należy przypomnieć, że istniały dwie linie orzecznicze, pierwsza – uznająca, iż w przypadku spłaty całkowitej kredytu przed terminem końcowym wskazanym w umowie kredytowej, zwrotowi powinny podlegać jedynie koszty zależne od długości trwania umowy, oraz druga – obejmująca wszelkie koszty związane z udzielonym kredytem. Praktycznie rzecz ujmując, w pierwszym przypadku – prowizja bankowa nie podlegała zwrotowi, natomiast w drugim – instytucja finansowa była zobowiązana do jego proporcjonalnego zwrotu.

Wobec istniejącej rozbieżności orzeczniczej Sąd Rejonowy Lublin-Wschód w Lublinie wystąpił do Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z pytaniem prejudycjalnym o wyjaśnienie rozbieżności co do rozumienia treści art. 16 ust. 1 dyrektywy unijnej. Pytanie to zmierzało do ustalenia, czy proporcjonalny zwrot kosztów kredytu winien obejmować wszelkie koszty, jakie poniósł konsument, czy tylko te związane z okresem trwania umowy.

Wiele sądów powszechnych rozpoznających sprawy o proporcjonalny zwrot prowizji od instytucji finansowych – mając wiedzę o przedstawieniu powyższego pytania prejudycjalnego – nie wstrzymało się z rozpoznaniem tych spraw, uznając arbitralnie bez uzasadnienia lub z lakonicznym uzasadnieniem, że odpowiedź TSUE nie będzie miała żadnego znaczenia dla rozstrzygnięcia tych spraw. Co ważne, sądy drugiej instancji zmieniały wyroki sądów niższego rzędu zasądzające proporcjonalny zwrot prowizji i oddalały powództwa, uznając, że prowizja, jako koszt niezwiązany z okresem trwania umowy kredytowej, nie podlega proporcjonalnemu zwrotowi⁶.

Następnie, wyrokiem z 11.09.2019 r. TSUE orzekł, że „artykuł 16 ust. 1 dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2008/48/WE z dnia 23.05.2008 r. w sprawie umów o kredyt konsumencki oraz uchylającej dyrektywę Rady 87/102/EWG należy interpretować w ten sposób, że prawo konsumenta do obniżki całkowitego kosztu kredytu w przypadku wcześniejszej spłaty kredytu obejmuje wszystkie koszty,

⁴ Powyższy przepis przyznawał również konsumentowi prawo, zgodnie z którym mógł on w każdym czasie spłacić w całości lub w części swoje zobowiązania wynikające z umowy o kredyt. W takich przypadkach jest on uprawniony do uzyskania obniżki całkowitego kosztu kredytu, na którą składają się odsetki i koszty przypadające na pozostały okres obowiązywania umowy.

⁵ Szerzej problem opisany w moim artykule, zob. przypis 1.

⁶ Przykładowo wyroki: SO w Lublinie z 8.11.2018 r., II Ca 389/18, portal orzeczeń; SO w Rzeszowie z 17.01.2019 r., V Ca 914/18, portal orzeczeń.

które zostały nałożone na konsumenta”⁷. TSUE uznał zatem, iż zwrotowi powinny podlegać wszelkie koszty związane z umową kredytową.

Wobec powyższego, powstał problem odpowiedzialności Skarbu Państwa za działalność sądów, które nie wstrzymały się z rozpoznaniem spraw o proporcjonalny zwrot prowizji – do czasu wydania przez TSUE powyższego wyroku. Z uwagi na tę działalność część konsumentów została pozbawiona prawa do otrzymania proporcjonalnego zwrotu prowizji w przypadku wcześniejszej spłaty kredytu.

Warto też podkreślić, że 12.12.2019 r. Sąd Najwyższy wydał uchwałę w sprawie III CZP 45/19⁸ o następującej treści: „przewidziane w art. 49 ust. 1 ustawy z dnia 12.05.2011 r. o kredycie konsumenckim (Dz.U. z 2019 r. poz. 1083) uprawnienie konsumenta do obniżenia całkowitego kosztu kredytu w przypadku jego spłaty w całości przed terminem określonym w umowie obejmuje także prowizję za udzielenie kredytu”. Co ważne, Sąd Najwyższy w uzasadnieniu tej uchwały zaznaczył, że z uwagi na to, iż przepisy ustawy o kredycie konsumenckim stanowiły implementację prawa unijnego, TSUE w wyroku z 11.09.2019 r. dokonał wykładni treści art. 16 ust. 1 dyrektywy unijnej oraz w tym akcie prawa wtórnego UE został zawarty pełny obowiązek harmonizacji, to sądy polskie zobowiązane są do zapewnienia pełnej skuteczności prawa wynikającego z dyrektywy unijnej w rozumieniu przedstawionym przez TSUE. Sąd Najwyższy tym samym potwierdził podnoszone przeze mnie w artykule z 23.05.2019 r. argumenty co do istotności odpowiedzi TSUE na zadane pytanie prejudycjalne.

Z uwagi na treść wyroku TSUE z 11.09.2019 r. oraz treść uchwały SN z 12.12.2019 r. w orzecznictwie sądów powszechnych utrwaliła się jednolita linia orzecznicza co do konieczności proporcjonalnego zwrotu przez instytucje finansowe wszelkich kosztów poniesionych przez konsumenta w związku z zawarciem umowy kredytowej.

Wynikało to z tego, że przywołana dyrektywa unijna o kredycie konsumenckim zawierała obowiązek harmonizacji zupełnej, a tym samym wykładnia poczyniona przez TSUE jest wiążąca w sprawach o obniżenie kosztów kredytu w przypadku jego przedterminowej spłaty, jeżeli przedmiotem sporu jest zakres obowiązku zwrotu kosztów kredytu⁹.

⁷ C-383/18, Lexitor, ECLI:EU:C:2019:702.

⁸ www.sn.pl.

⁹ Wyjaśnienia na tle orzeczeń Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z 11.09.2019 r. w sprawie C-383/18 Lexitor Sp. z o.o., *Styk prawa Unii Europejskiej i prawa krajowego*, „Iustitia” 2020, nr 3, s. 134.

II. ODPOWIEDZIALNOŚĆ SKARBU PAŃSTWA ZA DZIAŁALNOŚĆ SĄDÓW W RELACJI ORZECZNICTWA TSUE I PRZEPISÓW KRAJOWYCH

Przechodząc do analizy prawnej odpowiedzialności Skarbu Państwa, należy przytoczyć orzeczenia TSUE (uprzednio ETS) z 30.09.2003 r.¹⁰ oraz 13.06.2006 r.¹¹, zgodnie z którymi państwo może ponosić odpowiedzialność za szkody wyrządzone jednostkom w związku z naruszeniem prawa wspólnotowego przez sąd orzekający w ostatniej instancji w wyjątkowym wypadku, gdy sąd ten naruszy w sposób oczywisty obowiązujące prawo. Oczywiście naruszenie należy oceniać w szczególności z punktu widzenia określonych kryteriów, takich jak stopień jasności i precyzji naruszonej normy, wybaczalny lub niewybaczalny charakter naruszenia prawa, a także uchybienie przez sąd krajowy zobowiązaniu do zwrócenia się z pytaniem prejudycjalnym do Trybunału zgodnie z art. 234 akapit trzeci WE, a zakładać jego istnienie, zawsze gdy rozpatrywane orzeczenie jest w sposób oczywisty sprzeczne z orzecznictwem Trybunału w danej dziedzinie. Z uwagi na powyższe, w ramach wskazanej odpowiedzialności państwa członkowskiego za naruszenie przepisów prawa wspólnotowego możliwa jest odpowiedzialność Skarbu Państwa za działalność sądów powszechnych¹².

TSUE za wyjątkowy wypadek, stanowiący oczywiście naruszenie obowiązującego prawa, uznał przy tym sytuację, w której przed sądami niższej instancji panowała rozbieżność co do wykładni pojęcia objętego prawem UE, a sąd orzekający w ostatniej instancji nie zwrócił się z pytaniem prejudycjalnym do TSUE¹³.

Warto podkreślić stanowisko Sądu Najwyższego odnoszące się do relacji orzecznictwa TSUE i przepisów krajowych w kontekście odpowiedzialności Skarbu Państwa, w którym podniósł, że według utrwalonego orzecznictwa Trybunału Sprawiedliwości nieodłączną, choć niewypowiedzianą wyrażnie, częścią systemu traktatowego Unii Europejskiej jest zasada odpowiedzialności państwa członkowskiego za wyrządzone jednostkom szkody wskutek naruszenia prawa unijnego. Choć wymienione przesłanki roszczenia o odszkodowanie przeciwko państwu członkowskiemu są wywodzone z prawa unijnego, realizacja tego roszczenia, a nawet w pewnym zakresie ocena ziszczenia się niektórych jego przesłanek, zwłaszcza przesłanki szkody oraz przesłanki związku przyczynowego, następuje wobec braku

¹⁰ Sprawa C-224/01, Gerhard Kobler v. Republik Österreich, ECLI:EU:C:2003:513.

¹¹ Sprawa C-173/03, Traghetti del Mediterraneo SpA v. Repubblica Italiana, ECLI:EU:C:2006:391.

¹² Szerzej o przesłankach odpowiedzialności Skarbu Państwa za działalność sądów powszechnych w sytuacji naruszenia prawa unijnego – Ł. Stępkowski, *Naruszenie prawa UE przez sąd krajowy w odpowiedzialności odszkodowawczej państwa członkowskiego*, PWPM 2015, nr 13, s. 136.

¹³ Sprawa C-160/14, João Filipe Ferreira da Silva e Brito i in., ECLI:EU:C:2015:565.

stosownych unormowań prawa unijnego przy zastosowaniu regulacji krajowych. Prawo unijne nie uzależnia odpowiedzialności odszkodowawczej państwa członkowskiego od uprzedniego stwierdzenia wyrokiem Trybunału Sprawiedliwości naruszenia tego prawa. Rozstrzygnięcie, czy doszło do naruszenia prawa unijnego – obojętnie w jakiej postaci – należy do sądu państwa członkowskiego, do którego wniesiono pozew o odszkodowanie. W judykaturze Trybunału Sprawiedliwości przyjmuje się, że do okoliczności, które sąd ten powinien mieć na względzie orzekając, czy państwo członkowskie naruszyło prawo unijne w stopniu wystarczająco poważnym, należą w szczególności: poziom jasności i precyzji ocenianych przepisów, zakres swobodnego uznania, jaki one pozostawiają władzom krajowym, umyślny lub nieumyślny charakter uchybienia, usprawiedliwiony lub nieusprawiedliwiony charakter popełnionego błędu, wpływ na dokonane naruszenie instytucji Unii, utrzymywanie stanu niezgodnego z prawem unijnym wbrew wydanemu orzeczeniu Trybunału Sprawiedliwości stwierdzającemu tę niezgodność¹⁴.

Wobec tego należy ustalić, jakie przepisy prawa polskiego umożliwiają pociągnięcie państwa członkowskiego do odpowiedzialności za szkody wyrządzone naruszeniem prawa wspólnotowego za działalność sądów powszechnych.

III. ODPOWIEDZIALNOŚCI SKARBU PAŃSTWA ZA DZIAŁALNOŚĆ SĄDÓW NA PODSTAWIE PRZEPISÓW KRAJOWYCH

Stosownie do art. 77 ust. 1 Konstytucji RP – każdy ma prawo do wynagrodzenia szkody, jaka została mu wyrządzona przez niezgodne z prawem działanie organu władzy publicznej. Przepis ten statuuje konstytucyjne ramy odpowiedzialności Skarbu Państwa za działalność jego organów w ramach imperium (działań władczych), w oderwaniu od winy, przenosząc odpowiedzialność na zasadę ryzyka. Uzasadnione jest to brakiem możliwości obywateli do przeciwstawienia się władczym działaniom państwa i jego funkcjonariuszy, a także szczególnym ryzykiem powstania szkody w wyniku tych czynności. Przytoczony przepis to samodzielny wzorzec konstytucyjny, umożliwiający jego bezpośrednie stosowanie, a także wyznaczający granice wykładni norm prawnym ujętych w art. 417-417¹ k.c.¹⁵

Porównanie przesłanek odpowiedzialności państwa członkowskiego za naruszenie przepisów prawa unijnego wyznaczonych przez TSUE (wskazanymi w poprzedniej części artykułu) z konstytucyjnymi przesłankami odpowiedzialności

¹⁴ Wyrok SN z 19.06.2013 r., I CSK 392/12, Legalis.

¹⁵ *Konstytucja RP. Tom I. Komentarz do art. 1–86*, M. Safjan, L. Bosek (red.), Warszawa 2016, uwagi do art. 77.

państwa za działania władcze – prowadzi do wniosku, że „odpowiednio poważne naruszenie prawa” mieści się w pojęciu „niezgodność z prawem”¹⁶.

Artykuł 417 § 1 k.c. ustanawia ogólną zasadę odpowiedzialności Skarbu Państwa za szkodę wyrządzoną przez niezgodne z prawem działanie lub zaniechanie przy wykonywaniu władzy publicznej. Wobec powyższego, przesłankami tej odpowiedzialności są: szkoda, fakt jej wyrządzenia przez niezgodne z prawem działanie lub zaniechanie przy wykonywaniu władzy publicznej oraz łączący te zdarzenia normalny związek przyczynowy. Jednocześnie przyjmuje się przy tym, że niezgodność z prawem dotyczy co najmniej sprzeczności z przepisami powszechnie obowiązującymi¹⁷. Szkodę stanowi „różnica między stanem majątkowym poszkodowanego, który powstał po nastąpieniu zdarzenia powodującego uszczerbek, a stanem, jaki by w jego majątku istniał, gdyby to zdarzenie nie nastąpiło. Szkada może polegać na zmniejszeniu aktywów lub powiększeniu pasywów poszkodowanego. Zasada pełnej kompensacji stanowi realizację podstawowego celu odpowiedzialności odszkodowawczej – postawienia poszkodowanego w stanie, w którym znajdowałby się, gdyby zdarzenie szkodzące nie miało miejsca (*restitutio ad integrum*)”¹⁸. Istnienie adekwatnego związku przyczynowego pomiędzy zdarzeniem a szkodą wyznacza się dwuetapowo. Po pierwsze, ocenia się, czy pomiędzy zaistniałym zdarzeniem istnieje związek przyczynowy (*test conditio sine qua non*, który opiera się na teorii równowartości przyczyn – ekwiwalencji przyczyn – według której przyczyną zdarzenia jest ogół równoważnych względem siebie warunków, bez których nie wystąpiłby badany skutek). Po drugie, bada się, czy jest to związek o charakterze adekwatnym (czy jest to normalne, typowe następstwo w danym układzie stosunków i warunków oraz w zwyczajnym biegu rzeczy, bez zaistnienia szczególnych okoliczności)¹⁹.

Natomiast art. 417¹ § 2 zdanie pierwsze k.c. stanowi kwalifikowaną postać odpowiedzialności Skarbu Państwa za działalność sądów powszechnych (*imperium państwa*) przejawiającą się w wydaniu prawomocnego orzeczenia niezgodnego

¹⁶ P. Dzienis, *Odpowiedzialność cywilna władzy publicznej*, wydanie I, Warszawa 2006.

¹⁷ Szerzej na temat wykładni pojęcia bezprawności zob. Z. Banaszczyk, uwagi do art. 417, [w:] *Kodeks cywilny. T. I. Komentarz. Art. 1–449*¹⁰, K. Pietrzykowski (red.), Warszawa 2020; K. Patora, *Pojęcie „bezprawności” w różnych gałęziach prawa*, „Prokuratura i Prawo” 2018, nr 10, s. 64.

¹⁸ P. Sobolewski, uwagi do art. 361, [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, K. Osajda (red.), Warszawa 2020.

¹⁹ G. Kozieł, uwagi do art. 361, [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, M. Załucki (red.), Warszawa 2019.

z prawem, przy czym elementem koniecznym staje się uzyskanie prejudykatu, stwierdzającego niezgodność z prawem tej aktywności władzy sądowniczej²⁰.

Takie uzyskanie prejudykatu nastąpić może w ramach postępowania ze skargi kasacyjnej, postępowania ze skargi o wznowienie postępowania oraz postępowania ze skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia wszczętych na podstawie art. 424¹ k.p.c.²¹.

Co ważne, przesłanka „niezgodności z prawem” nabiera w przypadku odpowiedzialności na podstawie art. 417¹§ 2 zdanie pierwsze k.c. szczególnej i kwalifikowanej postaci. Podkreślić należy, że bezprawie judykacyjne nie obejmuje każdego orzeczenia obiektywnie sprzecznego z prawem, lecz tylko takie, którego niezgodność z prawem jest oczywista, rażąca, a więc przybiera postać kwalifikowaną. Orzeczeniem niezgodnym z prawem jest orzeczenie niewątpliwie sprzeczne z zasadniczymi i niepodlegającymi różnej wykładni przepisami, z ogólnie przyjętymi standardami rozstrzygnięć albo wydane w wyniku szczególnie rażąco błędnej wykładni lub niewłaściwego zastosowania prawa. Tego rodzaju sytuacja nie zachodzi wówczas, gdy sąd wybiera jeden z możliwych wariantów interpretacji przepisów, które stosuje w sprawie²². Wobec powyższego, wybór jednego z wariantów wykładni prezentowanego w doktrynie lub orzecznictwie nie oznacza, że orzeczenie kwalifikowane powinno być jako bezprawne²³.

Sąd Najwyższy w swoim orzecznictwie dopuścił przy tym następującą interpretację: niezgodność z prawem należy odnosić nie tyle do samego orzeczenia, ile do jego wydania, a więc ocena zasadności skargi obejmuje zarówno badanie zaskarżonego orzeczenia, jak i okoliczności jego wydania²⁴. W uzasadnieniu tego orzeczenia SN podniósł, że „jakkolwiek na ogół kwalifikowane naruszenie obowiązującego prawa zyskuje postać obrazy prawa materialnego, czy to pod postacią jego pogwałcenia, czy też niewłaściwego zastosowania lub błędnej wykładni, to jednak nie można wykluczyć, że szkoda przez wydanie orzeczenia zostanie stronie wyrządzona na skutek naruszenia istotnych przepisów postępowania, co oznacza,

²⁰ Szerzej o zgodności z Konstytucją obowiązku uzyskania orzeczenia prejudycjalnego w ramach odpowiedzialności państwa za działalność władzy sądowniczej i wątpliwościach co do zgodności z prawem unijnym, podniesione zostały w *Konstytucja RP. Tom I. Komentarz do art. 1–86*, M. Safjan, L. Bosek (red.), Warszawa 2016.

²¹ J. Kuźmicka-Sulikowska, [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, E. Gniewek, P. Machnikowski (red.), Warszawa 2019.

²² Zob. wyroki SN z: 4.01.2012 r., III CNP 23/11, Legalis; 23.11.2011 r., IV CNP 14/11, Legalis; 13.06.2013 r., V CSK 328/12, Legalis; 20.03.2014 r., II CSK 293/13, Legalis.

²³ P. Sobolewski [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, K. Osajda (red.), wydanie 27, art. 417¹; natomiast szerzej o krytycznym podejściu do takiego zawężania przesłanki odpowiedzialności Skarbu Państwa, zob. J. Kuźmicka-Sulikowska, uwagi do art. 417¹, [w:] *Kodeks cywilny...*

²⁴ Wyrok SN z 29.01.2008 r., IV CNP 182/07, Legalis.

że takie uchybienie sądu powinno w sposób zasadniczy wpływać na treść i przesłanki wydania prawomocnego orzeczenia.” Uchybienie procesowe w tej sprawie dotyczyło prawidłowości sporządzania uzasadnienia odnośnie dokonanych ustaleń faktycznych stanowiących podstawę zastosowanego przepisu prawa materialnego.

W doktrynie do uchybień procesowych, mogących powodować stan niezgodności z prawem orzeczenia sądu zaliczono – niewydanie przez ten organ postanowienia o zawieszeniu postępowania w przypadku zaistnienia przesłanek to uzasadniających, nawet w przypadku fakultatywnych podstaw (art. 177 k.p.c.)²⁵.

Jednakże w późniejszych orzeczeniach Sąd Najwyższy jednolicie przyjmował, że „przy ocenie wyroku z punktu widzenia art. 417¹ § 2 k.c. oraz art. 424¹ k.p.c. istotne znaczenie ma tylko treść rozstrzygnięcia; wyrok może być zgodny z prawem, tj. w sposób prawidłowy orzekać o przedstawionym pod osąd roszczeniu, mimo obrazy – także licznych, a nawet powodujących nieważność postępowania – przepisów prawa procesowego”²⁶.

Wobec powyższego, Sąd Najwyższy wykluczył możliwość uznania prawomocnego orzeczenia za niezgodne z prawem w przypadku naruszenia przez sąd jedynie przepisów prawa procesowego.

IV. USTALENIE GŁÓWNEGO UCHYBIENIA SĄDÓW W ZAISTNIAŁEJ SPRAWIE

Podkreślić należy, że stosownie do art. 267 TFUE, Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej jest właściwy do orzekania w trybie prejudycjalnym: a) o wykładni Traktatów; b) o ważności i wykładni aktów przyjętych przez instytucje, organy lub jednostki organizacyjne Unii. W przypadku gdy pytanie z tym związane jest podniesione przed sądem jednego z państw członkowskich, sąd ten może, jeśli uzna, że decyzja w tej kwestii jest niezbędna do wydania wyroku, zwrócić się do Trybunału z wnioskiem o rozpatrzenie tego pytania. W przypadku gdy takie pytanie jest podniesione w sprawie zawisłej przed sądem krajowym, którego orzeczenia nie podlegają zaskarżeniu według prawa wewnętrznego, sąd ten jest zobowiązany wnieść sprawę do Trybunału.

Na podstawie powyższego przepisem organem wyłącznie właściwym do dokonania wykładni przepisów prawa unijnego jest TSUE, a orzeczenia przez niego

²⁵ M. Adamczyk, *Niezgodność z prawem działania lub zaniechania organu władzy publicznej jako przestępstwo odpowiedzialności odszkodowawczej Skarbu Państwa*, Warszawa 2019.

²⁶ Stanowisko wyrażone w postanowieniu SN z 30.09.2008 r., III CNP 50/08, Legalis; podtrzymane w wyrokach SN z: 21.03.2013 r., II CSK 420/12, Legalis; 9.09.2011 r., I CSK 684/10, Legalis; 22.01.2010 r., V CNP 52/09, Legalis.

wydane w trybie prejudycjalnym są wiążące dla państw członkowskich, w tym sądów powszechnych²⁷.

Podkreślić należy, że orzeczenia prejudycjalne TSUE mają charakter deklaratoryjny i wywołują skutki *ex tunc*, co oznacza, że interpretacja prawa dokonana przez TSUE obowiązuje z mocą wsteczną. Obowiązek stosowania tak interpretowanego przepisu dotyczy zatem sytuacji prawnych powstałych przed wydaniem orzeczenia prejudycjalnego²⁸.

Z uwagi na powyższe należało najpierw ustalić, który sąd w polskim porządku prawnym jest „sądem, którego orzeczenia nie podlegają zaskarżeniu według prawa wewnętrznego”. W wyroku z 21.12.2016 r.²⁹ TSUE wskazał, że art. 267 akapit trzeci TFUE należy interpretować w ten sposób, że taki sąd, jak sąd odsyłający, którego orzeczenia wydane w ramach sporu w postępowaniu głównym mogą stać się przedmiotem skargi kasacyjnej, nie może zostać zakwalifikowany jako „sąd krajowy, którego orzeczenia nie podlegają zaskarżeniu według prawa wewnętrznego”. Stosownie do art. 398² § 1 k.p.c., skarga kasacyjna jest niedopuszczalna w sprawach o prawa majątkowe, w których wartość przedmiotu zaskarżenia jest niższa niż pięćdziesiąt tysięcy złotych. Wobec tego, że sprawy o zwrot prowizji przy wcześniejszej spłacie kredytu zamykały się w granicach kilku lub kilkunastu tysięcy złotych, to od wyroku sądów okręgowych orzekających jako sądy drugiej instancji nie przysługiwała skarga kasacyjna, a tym samym były one „sądami, których orzeczenia nie podlegały zaskarżeniu według prawa wewnętrznego”.

Wobec powyższego, na sądach okręgowych orzekających jako sądy drugiej instancji spoczywał obowiązek zwrócenia się z pytaniem prejudycjalnym w przypadku, gdy zachodziła konieczność dokonania wykładni przepisów prawa unii europejskiej. Oczywiście w przypadku, gdy sąd ten powziąłby wiadomość, że inny sąd zadał już pytanie prejudycjalne, to nieuzasadnione byłoby wnoszenie kolejnego pytania w tym samym przedmiocie³⁰, jednakże winien wstrzymać się z rozstrzygnięciem sprawy do momentu wydania wyroku przez TSUE, bowiem tak również musiałby postąpić w przypadku, gdyby sam zadał pytanie prejudycjalne. Ujmując rzecz inaczej, celem przedstawionej regulacji jest zapewnienie jednolitej

²⁷ Szerzej – *Funkcjonowanie Unii Europejskiej. Artykuł 267 SPUE T. 3*, Leszczyński (red.), Warszawa 2019; Ł. Trochym, *Kilka uwag na temat zapewnienia efektywności orzeczeń Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej na tle wyroku w sprawie C-512/10 Komisja Europejska przeciwko RP w świetle praktyki orzeczniczej sądów polskich*, „Ikar” 2020, nr 8.

²⁸ R. Talaga, *Pytania prejudycjalne do Trybunału Sprawiedliwości UE w praktyce polskich sądów administracyjnych*, „Studia Europejskie. Centrum Europejskie Uniwersytetu Warszawskiego” 2010, nr 1, s. 91–115.

²⁹ Sprawa C-119/15, Biuro podróży „Partner” sp. z o.o. sp.k. w Dąbrowie Górniczej, ECLI:EU:C:2016:987.

³⁰ Chociażby z uwagi na treść art. 99 regulaminu postępowania przed Trybunałem Sprawiedliwości.

wykładni przepisów prawa Unii Europejskiej przez sądy, od których orzeczeń nie przysługuje środek zaskarżenia, a zatem winny one dążyć do wyjaśnienia wszelkich wątpliwości zaistniałych co do wykładni przepisów prawa wtórnego UE. Obowiązek ten w szczególności ma na celu zapobieżenie powstaniu w jakimkolwiek państwie członkowskim orzecznictwa krajowego niezgodnego z przepisami prawa wspólnotowego³¹. Natomiast sąd, którego orzeczenia nie podlegają zaskarżeniu jest zwolniony z tego obowiązku jedynie, gdy dana kwestia została już wyjaśniona przez TSUE (*acta eclare*) lub stosowanie prawa UE jest tak oczywiste, że nie pozostawia żadnych wątpliwości (*acta clare*)³².

Mając na uwadze, że przed wydaniem wyroku TSUE z 11.09.2019 r., zarówno w doktrynie pojawiły się dwa rozbieżne stanowiska³³, jak i w orzecznictwie przedstawiane były dwie odmienne linie orzecznicze³⁴; sądy drugiej instancji posiadały wiedzę co do zarejestrowania przez TSUE pytania prejudycjalnego złożonego przez inny sąd. Przepis stanowiący podstawę merytoryczną toczących się spraw zamieszczony był w przepisach prawa unijnego i objęty był obowiązkiem pełnej harmonizacji. Istniała także możliwość niezapewnienia pełnej skuteczności praw konsumentów, co oznacza, że należało przyjąć, iż istniały uzasadnione wątpliwości co do wykładni art. 16 ust. 1 dyrektywy unijnej, nakazujące sądowi wyższego rzędu zadanie pytania prejudycjalnego, a co najmniej wstrzymanie się z rozpoznaniem sprawy do momentu rozpoznania przez TSUE pytania prejudycjalnego złożonego przez inny sąd. Wobec powyższego, działanie sądu drugiej instancji polegające na niewstrzymaniu się od wydania rozstrzygnięcia w sprawie o proporcjonalny zwrot prowizji do momentu wydania przez TSUE wyroku z 11.09.2019 r. było „niezgodne z prawem”, a mianowicie z art. 267 TFUE.

Kwestia wyboru, w jaki sposób sąd drugiej instancji wstrzymałby się z rozpoznaniem sprawy, w tym, czy wydałby postanowienie o zawieszeniu postępowania,

³¹ Sprawa C-458/06, Skatteverket przeciwko Gourmet Classic Ltd., ECLI:EU:C:2008:338.

³² Sprawa C-28/62, Da Costa en Schaake NV and Others v Administratie der Belastingen, ECLI:EU:C:1963:6; sprawa C-283/81, CILFIT v Ministero della Sanità, ECLI:EU:C:1982:335.

³³ Przykładowo za objęciem zwrotem wszelkich kosztów kredytu opowiedział się: M. Grochowski [w:] *Ustawa o kredycie konsumenckim. Komentarz*, K. Osajda (red.), wydanie 2, art. 49; E. Rutkowska-Tomaszewska [w:] *Ochrona klienta na rynku usług finansowych w świetle aktualnych problemów i regulacji prawnych*, E. Rutkowska-Tomaszewska (red.), wydanie 1, rozdział IX; natomiast za objęciem zwrotem tylko kosztów dotyczących okresu trwania umowy: M. Stanisławska [w:] *Ustawa o kredycie konsumenckim. Komentarz*, wydanie 1, art. 49; M. Chruściak [w:] *Ustawa o kredycie konsumenckim. Rekomendacje interpretacyjne podstawowych regulacji. Komentarz*, M. Chruściak, A. Kopeć, M. Kłoda, G. Kott, T. Ostrowski, M. Szakun, wydanie 1, art. 49.

³⁴ Przykładowe wyroki uwzględniające powództwa: wyrok SR w Gdyni z 18.01.2019 r., VI GC 1755/18, portal orzeczeń; wyrok SO w Łodzi z 22.06.2017 r., sygn. akt III Ca 10/17, portal orzeczeń; przykładowe wyroki oddalające powództwo: wyrok SO w Gliwicach z 20.12.2017 r., III Ca 1489/17, niepublikowany; wyrok SR dla Warszawy Śródmieścia w Warszawie z 10.05.2017 r., I C 3099/16, niepublikowany.

czy po prostu odroczył rozprawę do momentu wydania wyroku przez TSUE, pozostaje obojętna dla obowiązku wynikającego z art. 267 TFUE³⁵.

Przypomnieć należy, że TSUE za wyjątkowy wypadek, stanowiący oczywiste naruszenie obowiązującego prawa, uznał sytuację, gdy przed sądami niższej instancji panowała rozbieżność co do wykładni pojęcia objętego prawem UE, a sąd orzekający w ostatniej instancji nie zwrócił się z pytaniem prejudycjalnym do TSUE³⁶.

V. STANOWISKO WŁASNE

Istota problemu sprowadza się do ustalenia, jaka działalność sądu powszechnego była niezgodna z prawem i w rzeczywistości doprowadziła do wyrządzenia szkody w postaci braku możliwości uzyskania przez konsumenta proporcjonalnego zwrotu prowizji.

Jak przedstawiono to w poprzedniej części, jedynym uchybieniem sądów drugiej instancji było niewstrzymanie się z rozpoznaniem sprawy do czasu wydania przez TSUE wyroku w sprawie o sygnaturze C-383/18, natomiast wyroki przez nich wydane mieściły się w granicach przyznanego uprawnienia orzeczniczego. Podkreślić należy, że w momencie wydawania tych wyroków w doktrynie pojawiły się dwa rozbieżne stanowiska, a w orzecznictwie przedstawiane były dwie odmienne linie orzecznicze co do wykładni art. 49 ust. 1 ustawy o kredycie konsumenckim. Wobec tego wyrok nie mógłby być, co do zasady, uznany za niezgodny z prawem, bowiem w dacie orzekania sądy okręgowe dokonały wykładni, która wówczas była prezentowana w doktrynie i orzecznictwie. Natomiast same błędy proceduralne nie mogły uzasadniać uznania działalności sądu za bezprawie judykacyjne.

Jednakże odwrotnie przedstawiałaby się sytuacja w przypadku przyjęcia jednostkowego stanowiska SN odnośnie do możliwości przyjęcia odpowiedzialności Skarbu Państwa na podstawie art. 417¹ § 2 zdanie pierwsze k.c. w przypadku naruszenia istotnych przepisów postępowania, co oznacza, że takie uchybienie sądu powinno w sposób zasadniczy wpływać na treść i przesłanki wydania prawomocnego orzeczenia. Takie stanowisko dodatkowo uzasadnione byłoby tym, że jedynym organem właściwym do dokonania wykładni prawa UE był TSUE, a jego orzeczenia prejudycjalne mają charakter deklaratoryjny i wywołują skutki *ex tunc*.

Nawet w świetle pierwszego z przedstawionych stanowisk (bardziej dominującego w orzecznictwie) stwierdzić należy, że nie powoduje to, iż Skarb Państwa nie będzie ponosił odpowiedzialności za zaniechanie sądów drugiej instancji co do wstrzymania

³⁵ M. Półtorak, *Dlaczego warto czekać na odpowiedź TSUE?*, [w:] „Gazeta Prawna”, wydanie elektroniczne z 23.05.2018 r., <https://prawo.gazetaprawna.pl/artykuly/1413838,dlaczego-warto-czekac-na-odpowiedz-tsue.html>.

³⁶ C-160/14, João Filipe Ferreira da Silva e Brito i in., ECLI:EU:C:2015:565.

się z rozpoznaniem spraw w przedmiocie proporcjonalnego zwrotu prowizji w przypadku wcześniejszej spłaty kredytu. Odpowiedzialność tę, bowiem będzie mógł ponieść w ramach ogólnej zasady wyrażonej w art. 77 ust. 1 Konstytucji RP, a mającej szersze odbicie w art. 417 § 1 k.c. Niezgodności działania sądu drugiej instancji z prawem nie należy upatrywać w wydaniu wyroku określonej treści, lecz w niewstrzymaniu się w rozpoznaniu sprawy do czasu wydania wyroku przez TSUE. W przypadku bowiem gdyby sąd drugiej instancji wstrzymał się z wydaniem rozstrzygnięcia do tego momentu, to wydałby orzeczenie zgodnie z wykładnią poczynioną przez TSUE. Po wydaniu przez TSUE wyroku z 11.09.2019 r. sądy polskie, jako sądy unijne zobowiązane były do zapewnienia pełnej skuteczności praw konsumentów przyznanych im na mocy dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2008/48/WE z dnia 23.04.2008 r. w sprawie umów o kredyt konsumencki oraz uchylającej dyrektywę Rady 87/102/EWG, w tym do otrzymania od instytucji proporcjonalnego zwrotu prowizji w przypadku wcześniejszej spłaty kredytu³⁷. Od tego momentu też istniałaby możliwość uznania prawomocnego orzeczenia oddalającego roszczenia o zwrot prowizji, ale jednocześnie wydanego po dniu 11.09.2019 r. za „bezprawie judykacyjne”, gdyż stanowiłoby ono przejaw szczególnie rażąco błędnej wykładni, niezgodnej z poczynioną przez TSUE (podmiot wyłącznie właściwy do dokonywania interpretacji przepisów prawa unijnego).

To wszystko wskazuje, iż w orzecznictwie bardziej prawdopodobne byłoby przyjęcie, że zachodzą przesłanki do przypisania odpowiedzialności Skarbowi Państwa za działalność sądu, polegającą na niezgodnym z prawem niewstrzymaniu się z rozpoznaniem sprawy o zwrot prowizji do momentu udzielania przez TSUE odpowiedzi na zadane pytanie prejudycjalne – na podstawie art. 417 § 1 k.c., a nie na mocy art. art. 417¹ § 2 zdanie pierwsze k.c.³⁸.

Podkreślić również należy, że powyższe podejście daje pełną możliwość skorzystania przez obywatela z prawa wynikającego z art. 77 Konstytucji RP, który przyznaje mu możliwość wynagrodzenia szkody, jaka została mu wyrządzona przez niezgodne z prawem działanie organu władzy publicznej. Niezgodność z prawem działania organu władzy publicznej (sądu) nie odnosiła się bezpośrednio do treści wyroku wydanego przed dokonaniem przez TSUE wykładni przepisów prawa unii europejskiej (choć oczywiście była istotna w kontekście powstania szkody po stronie konsumenta), lecz do wydania tego wyroku przez polski sąd powszechny drugiej

³⁷ O czym szerzej SN w uchwale z 12.12.2019 r., III CZP 45/19 oraz M. Półtorak, *Dlaczego...*

³⁸ Co do możliwości przyjęcia odpowiedzialności Skarbu Państwa za naruszenie przepisów unijnych w zakresie zadawania pytań prejudycjalnych jedynie na podstawie art. 417 k.c., lecz innych przyczyn niż powołane w niniejszym artykule, zob. Ł. Stępkowski, *Naruszenie prawa UE przez sąd krajowy w odpowiedzialności odszkodowawczej państwa członkowskiego*, PWPM 2015, nr 13, s. 136.

instancji w sytuacji, gdy istniał prawny zakaz wydania takiego orzeczenia w przypadku zachodzących wątpliwości co do wykładni przepisu prawa europejskiego.

Niewątpliwie doszło do naruszenia przez sądy powszechne przepisu prawa powszechnie obowiązującego (art. 267 TFUE), a w związku z tym do wyrządzenia szkody po stronie konsumentów, którzy nie otrzymali proporcjonalnego zwrotu prowizji od instytucji finansowych. Wobec czego zachodzą przesłanki odpowiedzialności Skarbu Państwa za działalność w ramach imperium wyznaczone zarówno przez przepis prawa konstytucyjnego, jak i orzecznictwo TSUE, niezależnie od przyjętej podstawy prawnej. Wobec powyższego, należy poprzestać na powyższych uwagach i na bieżąco śledzić rozwój orzecznictwa w tym temacie.

Jedyny problem praktyczny przejawia się we właściwości rzeczowej sądu uprawnionego do rozpoznania sprawy o odszkodowanie za działalność państwa w ramach imperium. Powództwo z art. 417¹ § 2 k.c. bowiem wnosi się do sądu okręgowego (art. 17 pkt 4⁴ k.p.c.), natomiast powództwo z art. 417 § 1 k.c. – do sądu rejonowego (art. 16 § 1 w zw. z art. 17 pkt 4 k.p.c.) z uwagi na niewielką wartość przedmiotu sporu.

To wszystko powoduje, że można oczekiwać dalszego rozwoju orzecznictwa w tym temacie.

BIBLIOGRAFIA

Literatura

- Adamczyk M., *Niezgodność z prawem działania lub zaniechania organu władzy publicznej jako przesłanka odpowiedzialności odszkodowawczej Skarbu Państwa*, Warszawa 2019.
- Banaszczyk Z., uwagi do art. 417, [w:] *Kodeks cywilny. T. I. Komentarz. Art. 1–449*¹⁰, K. Pietrzykowski (red.), Warszawa 2020.
- Dzienis P., *Odpowiedzialność cywilna władzy publicznej*, wydanie I, Warszawa 2006.
- Funkcjonowanie Unii Europejskiej, Artykuł 267 SPUE T. 3*, Leszczyński (red.), Warszawa 2019.
- Konstytucja RP. Tom I. Komentarz do art. 1–86*, M. Safjan, L. Bosek (red.), Warszawa 2016.
- Kozieł G., [w:] uwagi do art. 361, [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, M. Załucki (red.), Warszawa 2019.
- Kuźmicka-Sulikowska J., uwagi do art. 417¹, [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, E. Gniewek, P. Machnikowski (red.), Warszawa 2019.
- Patora K., *Pojęcie „bezprawności” w różnych gałęziach prawa*, „Prokuratura i Prawo” 2018, nr 10.
- Sobolewski P., uwagi do art. 361, [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, K. Osajda (red.), Warszawa 2020.
- Stępkowski Ł., Stępkowski, *Naruszenie prawa UE przez sąd krajowy w odpowiedzialności odszkodowawczej państwa członkowskiego*, PWPM 2015, nr 13.
- Styk *prawa Unii Europejskiej i prawa krajowego*, „Iustitia” 2020, nr 3.
- Talaga R., *Pytania prejudycjalne do Trybunału Sprawiedliwości UE w praktyce polskich sądów administracyjnych*, „Studia Europejskie. Centrum Europejskie Uniwersytetu Warszawskiego” 2010, nr 1.
- Trochym Ł., *Kilka uwag na temat zapewnienia efektywności orzeczeń Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej na tle wyroku w sprawie C-512/10 Komisja Europejska przeciwko RP w świetle praktyki orzeczniczej sądów polskich*, „Ikar” 2020, nr 8.

Źródła internetowe

Półtorak M., *Dlaczego warto czekać na odpowiedź TSUE?*, [w:] „Gazeta Prawna”, wydanie elektroniczne z 23.05.2018 r. (ONLINE). <https://prawo.gazetaprawna.pl>

<https://curia.europa.eu>

<http://orzeczenia.ms.gov.pl>

<https://sip.legalis.pl>

State Treasury’s liability for a Polish court’s failure to refer a question to the CJEU for a preliminary ruling or to withhold its decision until such a question, filed by another court, has been determined – on the example of the case concerning the proportional refund of commission on early repayment of credit (C-383/18)

SUMMARY

The subject of the analysis is the practical discussion of the legal grounds for the State Treasury’s liability for the activity of courts consisting in not refraining from examining a case until a judgment is issued by the CJEU in a situation where another court has raised a question for a preliminary ruling connected with the subject of the case being examined (using a specific example in the judgements issued by common courts), including the presentation of the factual circumstances concerning the question referred for a preliminary ruling and the accompanying legal situation in Poland, discussion of the European and domestic judgements relating to the subject matter, in particular the relationship between national provisions and EU secondary legal norms, exclusion of the possibility of applying Art. 417¹ § 2 clause 1 of the Civil Code, discussion of the prerequisites of Article 417 § 1 of the Civil Code, subsumption of the circumstances concerning the activity of courts in cases concerning reimbursement of commissions on early repayment of credit under specific prerequisites of liability of the State Treasury.

Key words: question for a preliminary ruling, CJEU, credit costs